

Література

1. Вербицький В.В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи / В.В. Вербицький. – К. : Аверс, 2003. – 304 с.
2. Вербицький В.В. Юннатівський рух в Україні / В.В. Вербицький. – К. : Деміур, 2001. – 304 с.
3. Вербицький В.В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня (з досвіду сталого розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти) / В.В. Вербицький. – К. : Деміур, 2002. – 232 с.
4. Дробноход М.І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою : монографія / М.І. Дробноход, Ф.В. Вольвач, С.Г. Іваненко. – К. : МАУП, 2000. – 76 с.
5. Захлебный А.Н. Экологическое образование школьников во внеклассной работе : пособие для учителя / А.Н. Захлебный, И.Т. Суравегина. – М. : Просвещение, 1984. – 160 с.
6. Охорона довкілля та екологічна безпека // Збірка доповідей наук.-практ. конф. – Донецьк, 2001. – Т. 2. – 251 с.
7. Пустовіт Г.П. Сучасні підходи до змісту екологічної освіти учнів у позашкільних закладах / Г.П. Пустовіт // Екологічний вісник. – 2003. – № 3–4. – С. 13–15.
8. Червонецький В.В. Екологічна освіта учнів у школах країн Східної та Центральної Європи / В.В. Червонецький. – Донецьк : Юго-Восток, 1998. – 285 с.

ОКОЛОВИЧ О.С.

ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодні система освіти, як і система управління нею, зокрема, навчальними закладами, перебуває в процесі реформування. На цей процес впливають зміни, що відбуваються як у самій системі освіти, так і поза її межами. До внутрішніх факторів, які стимулюють зміни в системі управління середньої школи, належить: вироблення нових стандартів освіти, оновлення навчальних програм і навчально-методичних матеріалів, використання нових форм та методів навчання тощо. До зовнішніх факторів, що впливають на діючу систему управління освітою, належать соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні: встановлення ринкових відносин в економіці, висока конкуренція на ринку праці, технічний прогрес, особливо у сфері інформаційно-комунікативних технологій, а також демократизація суспільства. Ці фактори створюють таке середовище, в якому добре відома з радянських часів централізована командно-розподільча система управління школою не дозволяє повністю задовольняти потреби суспільства щодо рівня та якості базової освіти. Виникає потреба пошуку нових, більш ефективних методів і засобів адміністративно-фінансового

управління як для системи освіти в цілому, так і для конкретної школи зокрема.

Сучасному керівнику загальноосвітнього навчального закладу як менеджера освіти необхідно визначити нову стратегію управління навчальним закладом, ефективно управляти матеріальними, фінансовими та людськими ресурсами, вивчати ринок освітніх послуг, динаміку споживчого попиту, постійно забезпечувати переваги свого навчального закладу шляхом надання освітніх послуг кращої якості й у більшому обсязі, впливати на ринок освітніх послуг за допомогою педагогічних та управлінських засобів, ефективність яких багато в чому залежить від фінансово-економічної складової навчального закладу.

Все це зумовило необхідність формування в керівників навчальних закладів відповідних професійних компетентностей як складної динамічної системи, що утворена з різних компонентів. В умовах сьогодення економічна складова компетентностей керівника посідає вагомe місце.

Мета статті – розглянути зовнішні та внутрішні фактори стимулювання змін в освіті, які актуалізують необхідність підготовки керівників навчальних закладів до реалізації економічної функції управління в нових умовах; розкрити сутність економічної компетентності, а також деякі шляхи та засоби її формування.

Проблему формування та вдосконалення професійної компетентності керівників системи загальної середньої освіти досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені в різні періоди її функціонування: В. Бондар, С. Батищев, В. Віденський, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, У. Жерносек, Л. Калініна, Л. Карамушка, О. Карпенко, В. Кричевський, О. Лук'яненко, В. Маслов, О. Мормаза, Є. Тонконога, П. Щербаков та ін.

Зокрема, вітчизняним ученим В. Масловим розроблена модель управлінської компетентності директора школи, засоби прийняття управлінських рішень; Г. Єльніковою – питання управлінської компетентності керівника та її кваліметричної моделі, моніторингу управлінської діяльності.

Модель керівника загальноосвітнього навчального закладу, розроблена В. Масловим, включає такі напрями управлінської діяльності:

- педагогічне керівництво суспільним вихованням учнів;
- управління навчально-виховним освітнім процесом;
- загальноадміністративна й фінансово-господарська робота (менеджмент) [1, с. 9].

Розглядаючи напрям загальноадміністративної й фінансово-господарської роботи при побудові кваліметричної моделі професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу, Г. Єльнікова як критерії виділяє знання, якими повинен володіти керівник: методологічні, загальнотеоретичні, методичні, організаційно-технологічні, а також уміння: діагностико-прогностичні, організаційно-регулятивні, контрольно-корегувальні [1, с. 10].

Як бачимо, економічна компетентність розглядається авторами не як окрема складова компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу, а в структурі загального напрямку.

Розглядаючи компетентності як ключ до оновлення змісту освіти, О. Овчарук включає економічну компетентність у структуру компетентностей керівника й дає більш предметне визначення: “Під економічною компетентністю керівників навчальних закладів розуміємо процес і результат передачі на основі методичного забезпечення засвоєних економічних, соціальних, правових і моральних категорій, достатньо цілісну суть виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних і духовних благ, формування економічного мислення з метою забезпечення ефективної діяльності загальноосвітнього навчального закладу” [4].

В умовах недостатнього державного фінансування навчальних закладів і постійної жорсткої економії бюджетних коштів перед керівником загальноосвітнього навчального закладу постає проблема здійснення різноканального фінансового забезпечення та чіткого визначення напрямів використання коштів.

Одним з факторів покращення фінансово-господарського, матеріального становища загальноосвітніх навчальних закладів є зростання економічної компетентності керівників навчальних закладів, тому особливої актуальності набуває їх економічна освіта. Головною ідеєю економічної підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів є постійний розвиток їх як суб’єктів господарської діяльності, що спрямовують свою економічну компетентність на розвиток школи як об’єкта господарської діяльності.

Загальний рівень економічної компетентності керівників формується шляхом поєднання адміністративної, менеджерської та фінансово-господарської компетентності. На жаль, рівень її сформованості залишається низьким. Як наслідок, можемо констатувати, що при перевірках органами Контрольно-ревізійного управління фінансово-господарської діяльності загальноосвітніх навчальних закладів м. Запоріжжя виявлено низку порушень: нецільове використання бюджетних коштів, неефективний розподіл позабюджетних фондів, недостатня компетентність при обліку робочого часу персоналу навчального закладу, некомпетентно підготовлені накази на матеріальне заохочення тощо.

В основу економічної компетентності керівників покладено знання нормативно-правової бази економіки загальної середньої освіти, яка базується на таких документах, як: Конституція України, Закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, укази Президента, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів, рішення Конституційного Суду, накази, положення та інструкції Міністерства освіти і науки, накази та постанови розпорядників обласного, міського й районного рівнів.

До складу економічних знань, необхідних керівникам загальноосвітніх навчальних закладів, повинні входити, насамперед, знання з економіки освіти. Керівники повинні розуміти економічну суть таких питань: фінан-

сування державної системи освіти; бюджетні видатки на освіту; залежність рівня матеріального забезпечення освітян від економічного стану держави й рівня наповнення бюджету; позабюджетне фінансування навчального закладу та видатки. Він має володіти вміннями використовувати фінансові технології для раціонального й вигідного для навчального закладу планування доходів та видатків.

Управлінський аспект економічної освіти передбачає оволодіння керівниками керівниками загальноосвітніх навчальних закладів науковими основами управління школою, досягненнями світового менеджменту, розумінням і аналізом зовнішніх і внутрішніх зв'язків навчального закладу з різними установами, організаціями, розумінням економічної функції навчального закладу й економічної освіти, її місця в системі функцій управління: планування, організації, контролю, коригування.

Досвід свідчить, що наявна система підготовки керівників шкіл та підвищення їх професійної кваліфікації не задовольняє сучасні потреби у формуванні економічної компетентності. Про це свідчить аналіз освітніх програм у структурі підготовки та професійного розвитку керівників на курсах різних рівнів, у магістратурі, аналіз тематики курсових і магістерських робіт, кадрового забезпечення навчання тощо.

Висновки. Отже, фінансова компетентність повинна зайняти гідне місце в системі формування компетентностей керівника навчального закладу за умови використання із цією метою комплексу засобів навчання в системі підвищення кваліфікації, самоосвіти, використання Інтернет-ресурсів.

Література

1. Єльнікова Г. Модель є уявленням об'єкта моделювання управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. Єльнікова, В. Маслов // Управління освітою. – 2009. – № 17.
2. Закон України “Про освіту”. – К. : ГЕНЕЗА, 1996.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.
4. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О.В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003.
5. Підготовка керівника середнього закладу освіти : навч. посіб. / [за ред. Л.І. Даниленко]. – К. : Міленіум, 2004.
6. Сазоненко Г. Управління і фінанси / Г. Сазоненко // Директор школи. – 2008. – № 7.
7. Сорочан Т.М. Розвиток управлінських умінь керівників шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти / Т.М. Сорочан // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 5.
8. Шушкевич Ю.В. Шкільний бюджет у сучасних умовах : практико-орієнтований посібник для директора школи / Ю.В. Шушкевич. – К. : Факт, 2009.